

บทที่ 3

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับคดีเด็ก และเยาวชนในต่างประเทศ

ปัจจุบันได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้อย่างแพร่หลายในนานาอารยประเทศทั้ง สหพันธรัฐออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อเมริกา อังกฤษ แคนาดา รวมถึงประเทศไทยด้วย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่มีรูปแบบที่เป็นหลักเกณฑ์ตายตัว แต่ทุกรูปแบบที่ใช้อยู่จะมี มาจากวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ รวมถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นนั้นด้วยที่เป็นคนกำหนด ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น

“ความละอายของผู้กระทำผิดเป็นการลงโทษเขาแล้ว” เป็นความเชื่อของชาวเมารี การเรียนรู้ทางสังคม (socialization) ของชนเผ่าเมารีทั้งในระดับเผ่า หมู่บ้าน หรือในครอบครัว เป็นการเรียนรู้โดยผ่านเรื่องเล่า ตำนาน คำพังเพยสุภาษิตต่าง ๆ สุภาษิตหนึ่งที่ส่งผลต่อกระบวนการระงับข้อพิพาทคือ Tukua ma te whakamaa e patu แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “Let shame be their punishment” “ให้ความละอายลงโทษเขาเหล่านั้น” ชาวเมารีเชื่อว่าการที่ผู้กระทำผิดรู้สึกละอาย รู้สึกผิดทั้งต่อตนเอง ครอบครัว บุคคลอันเป็นที่รักก็เป็นการลงโทษแล้ว วิธีคิดนี้ส่งผลต่อขั้นตอนสำคัญในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบ family group conferencing คือ กระบวนการให้เด็กเกิดความตระหนักว่าตนได้ความกระทำผิด รู้สึกละอายต่อตนเอง รู้สึกละอายหรือเสียใจที่ได้ทำให้คนในครอบครัวเสียใจ ฯลฯ¹

¹ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในขั้นตอนสืบเสาะ, [<http://203.154.185.6/web/index.php?q=node/145>], 20 กันยายน 2552.

ในประเทศออสเตรเลียมีการนำประมุขครอบครัวมาปรับใช้ และนำไปปฏิบัติในหลายชุมชน โดยมีรากฐานมาจากทฤษฎี "Reintegrative Shaming"² ซึ่งได้รับการพัฒนาโดยนักอาชญาวิทยาชาวออสเตรเลีย จอห์น เบรทวอ (1989) รวมทั้ง "Affect Theory" ของ ซิลแวน ทอมคินส์ (1992) ทฤษฎีของนักทฤษฎีทั้ง 2 มิได้กล่าวถึงการจัดการกับผู้เสียหายในกระบวนการอย่างเพียงพอ และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เอง ก็มีได้มีบทบาทสำคัญในการก่อกำเนิดการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวแต่อย่างใดต่อมาภายหลังได้ถูกนำมาใช้ในการช่วยหาวิธีที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมในการให้ความสำคัญอย่างมากกับบทบาทของผู้เสียหาย³ และได้พัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยเริ่มจากโครงการใน รูปแบบของการประชุมเมื่อปี 1991 ที่เมือง Wagga Wagga รัฐ New South Wales (NSW) เรียกว่า "โครงการประชุม Wagga Wagga"⁴ เป็นโครงการที่ดำเนินการกับเยาวชนที่กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเดิมเป็นโครงการประชุมที่ไม่มีตัวบทกฎหมายรองรับ ต่อมาเมื่อปี ค.ศ.1996 ได้มีการประเมินผลโครงการโดย The NSW Attorney-General ที่เป็นจุดเริ่มต้นจนมีการตรากฎหมาย The Young Offenders Act 1997 (NSW) ขึ้นเพื่อรองรับโครงการประชุม Wagga Wagga และมาตรา 37 (3) ได้บัญญัติให้หน่วยงานเฉพาะด้านเยาวชน ซึ่งได้แก่ The Youth Justice Conferencing Directorate ใน The

²สดศรี สัตยธรรม, การนำระบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้แก้ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 222. (อัดสำเนา).

³วิเชียร ปรีชาธรรมวงศ์, การแก้ไขปัญหายาชนกระทำผิดด้วยการประชุมกลุ่มครอบครัว, (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550), หน้า38.

⁴เป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ได้รับอิทธิพลจากโครงการการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) ของประเทศนิวซีแลนด์ และทฤษฎีของ John Braithwaite เมื่อปี 1989 คือ Theory of Reintegrative Shaming หรือ Crime Shame and Reintegration ที่ช่วยเหลือพ่อแม่ผู้ปกครองในการนำพาเด็กไปสู่หนทางที่ถูกต้อง การไม่กระทำรุนแรงกับเด็ก และยังเป็นการกระตุ้นความรักความเข้าใจภายในครอบครัว มีความละเอียดในการกระทำของตนเอง ซึ่งสามารถลดอาชญากรรมได้ ดู Kathleen Daly and Hennessey Hayes, 'No.186: Restorative Justice and Conferencing in Australia, Trends & Issues in Crime and Criminal Justice , Australian of Criminology, February 2001, p.5.

Department of Juvenile Justice⁵ เป็นหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบโครงการเยาวชนผู้กระทำผิด และ The circle Sentencing Pilot Program for Indigenous Offenders ของ NSW ได้เป็นแบบอย่างของระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับรัฐต่าง ๆ ในประเทศออสเตรเลีย⁶ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อ ประเทศสหพันธรัฐออสเตรเลีย

3.1 ประเทศสหพันธรัฐออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้รับการพัฒนามาตั้งแต่ ประมาณปี ค.ศ. 1970 จนเป็นที่รู้จักและยอมรับกันในปัจจุบัน รวมถึงเป็นวิธีที่นิยมมาใช้ในการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) โดยมีการแบ่งเขตการปกครองแบบรัฐซึ่งแต่ละรัฐจะมีการตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด (Young Offender Act) โดยส่วนใหญ่จะกำหนดให้เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่กระทำความผิด ในรัฐอื่น ๆ ของประเทศออสเตรเลียนี้ก็มีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเยาวชนที่กระทำความผิดในรูปแบบของโครงการประชุมที่แตกต่างกัน เช่น The Young Offenders Act 1994 (WA) ของรัฐ Western Australia (WA) ที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจและศาลเยาวชนมีบทบาทในการดำเนินการโครงการประชุมเหมือนกัน นอกเหนือจากการใช้โครงการประชุมในคดีอาญาในศาล Magistrates Court ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้พิพากษาจะให้ผู้กระทำผิดเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ ส่วน The Youth Justice Act 1997 (TAS) ของรัฐ Tasmania (TAS) มีโครงการประชุมที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับ Northern Territory (NT) มีโครงการประชุมที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่⁷

⁵See Ibid, p.4 ในองค์การดังกล่าวมีเจ้าหน้าที่โครงการที่จ้างแบบไม่เต็มเวลาเป็นผู้ช่วยเหลือประสานงาน และช่วยให้คำปรึกษาทางกฎหมายทางโทรศัพท์สายด่วนและอินเทอร์เน็ต
ดู David Miers, An International Review of Restorative Justice, Crime Reduction Research Series Paper 10, (Home Office, February 2001), p. 61-63.

⁶สถาบันวิจัยให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดียนตุลา, 2553), หน้า 93.

⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

ในปี ค.ศ. 1991 พลเมืองและตำรวจในเมือง Wagga Wagga ของ New South Wales ได้จัดให้มีโครงการประชุมระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด สำหรับกรณีคดีเยาวชน จนมีการพัฒนาในเวลาต่อมา เป็นบทบัญญัติ The Young Offender Act 1997 ในขณะเดียวกัน มลรัฐอื่นๆ ของออสเตรเลียก็ได้มีการจัดโครงการขึ้นเช่นเดียวกัน⁸

การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นกลไกที่ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างพลังครอบครัว⁹

การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นกลไกซึ่งมีความสำคัญในการดำเนินการคุ้มครองเด็ก ถึงแม้ว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีความใกล้เคียงกับวิธีปฏิบัติอื่นๆ (Campbell, 1997) แต่การประชุมก็ประสบความสำเร็จในการให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การประชุมกลุ่มครอบครัวได้รับการยอมรับจากหน่วยงานคุ้มครองเด็กในหลายประเทศซึ่งรวมถึง ออสเตรเลีย, ไอร์แลนด์, สหราชอาณาจักร และอเมริกาด้วย (Adams & Chandler, 2004; Burford & Adams, 2004; Pennell, 2004) ซึ่งแนวทางสำหรับการประชุมกลุ่มครอบครัวชัดเจนมากขึ้น ถึงแม้ว่าการตัดสินใจจะมีขึ้นโดยคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและจำเป็นที่จะต้องได้รับการยอมรับจากองค์กรอิสระ ครอบครัวและชุมชนของเขาเหล่านั้นจะต้องมีความเป็นกลางในการพิสูจน์ วิธีการที่พวกเขานำมาใช้และต้องเป็นทางที่ดีที่สุดเพื่อให้บรรลุผลในการแก้ไขปัญหาอย่างเช่นการเสนอให้สมาชิกในครอบครัวและเพื่อนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของเด็กเหล่านั้นและพลังเหล่านั้นจะมีส่วนทำให้ชุมชนแก้ไขปัญหาซึ่งได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่าสำหรับเด็ก. แนวทางที่ได้จากการประชุมจะทำให้ง่ายขึ้นเช่นเดียวกับที่ได้มีการกำหนดไว้ในแผนของการกำหนดการคุ้มครองเด็กในนิวซีแลนด์

⁸ ธีรวิมล วัชรไพฑูริย์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติ ในนันทนาชาติ. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2550), หน้า 57.

⁹ Nathan Harris, "Family group conferencing in Australia 15 years on", [http://www.aifs.gov.au/nch/pubs/issues/issues27/issues27.html].

การประเมินผลจากกรณีศึกษาในหลายประเทศได้แสดงให้เห็นว่าการประชุมสัมฤทธิ์ผล การประชุมกลุ่มครอบครัวประสบความสำเร็จในการทำให้ผลลัพธ์มีความชัดเจนขึ้นในทางที่ดี ผลของการนำเสนอจากการประชุมกลุ่มครอบครัวนำมาซึ่งทัศนคติที่ดีในการเสริมสร้างพลังของครอบครัว ซึ่งโดยปกติจะมีแบบแผนเป็นที่ยอมรับได้มากขึ้น พลังมวลชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการสนับสนุนกลุ่มครอบครัวและนี่ดูเหมือนจะเป็นการเพิ่มความปลอดภัยให้กับเด็กและสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวที่มีปัญหาความรุนแรง Kiely, 2001; Marsh & Crow, 1998; Merkel-Holguin, Nixon & Burford, 2003; Pennell & Burford, 2000; Sundell & Vinnerljung, 2004) ผลลัพธ์เหล่านี้สนับสนุนเหตุผลที่การประชุมได้แสดงถึงแนวทางสำหรับการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองเด็กโดยมีการเน้นย้ำที่ชัดเจนและสำคัญ สำหรับทั้งผู้ปฏิบัติและผู้ร่างข้อกำหนดจะต้องคำนึงถึงวิธีการที่ได้รับการยอมรับในออสเตรเลีย

ขอบเขตที่มีการใช้ในการประชุม¹⁰

การจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวที่มีรากฐานมาจากการปฏิบัติในนิวซีแลนด์ ซึ่งได้มีการใช้ในพื้นที่ ที่ยังประสบกับปัญหาการคุ้มครองเด็กที่รุนแรง เป็นผลให้มีการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวจำนวนมากในทุก ๆ ปี จากการประมาณการณาล่าสุดมีการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวมากกว่า 50000 ครั้งในนิวซีแลนด์ตั้งแต่ 1989 (Connolly, 2006) ดังที่ได้แสดงในตารางที่ 3.1 สำหรับกรณีที่มีการใช้ เป็นหนึ่งในข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่างการตัดสินใจของออสเตรเลีย (สถิติที่แน่นอนไม่สามารถนำมาปรับใช้กับการตัดสินใจทุกคดี)

ในบางรัฐการประชุมกลุ่มครอบครัวมีขึ้นเป็นประจำอย่างกว้างขวางในสัดส่วนของคดีหรืออย่างน้อยก็มีสัดส่วนที่มากในคดีที่มีการตัดสินใจ (ดูตาราง) ตัวอย่างเช่นใน ออสเตรเลีย ได้การประชุมกลุ่มครอบครัวได้ถูกเสนอต่อทุก ๆ ครอบครัวก่อนที่จะมีคำสั่งคุ้มครองและมี 420 การประชุมโดยประมาณได้บรรลุข้อตกลง (2005-06) การแก้ไขกฎหมายใหม่ในควีนส์แลนด์ กำหนดให้การประชุมจะต้องมีอยู่ในกระบวนการ (ซึ่งจะมีการได้รับคำสั่งก่อนการตัดสินใจ) กฎหมายได้มีการเรียกร้องให้นำเสนอการประชุมกลุ่มครอบครัวในคดีต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะไม่สถิติอยู่ในขณะนั้น

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

ตารางที่ 3.1 การใช้การประชุมโดยหน่วยงานคุ้มครองเด็ก¹¹

รัฐ	ความถี่ในการใช้การประชุม
นิวซีแลนด์	50,000 ประมาณการณ์ ระหว่างปี 1990 ถึง 2006 (โดยเฉลี่ย 3000 ต่อ ปี)
วิกตอเรีย	ไม่ ทราบ เนื่องจากมีความแตกต่างระหว่างการกระจาย อำนาจในแต่ละรัฐ
ออสเตรเลียใต้	420 โดยเฉลี่ย ใน ระหว่างปี 2005 – 2006
New South Wales	ยังไม่มีในขณะนี้
ออสเตรเลีย ตะวันตก	ยังไม่มีใน ขณะนี้
Australian Capital Territory	โดยเฉลี่ยระหว่าง 10 – 15 ต่อปี

ในรัฐและพื้นที่อื่น ๆ การประชุมกลุ่มครอบครัวได้มีการหยิบยกมาใช้มากกว่า
การเป็นตัวเลือกหลักเนื่องจากมีการใช้ โดยการใช้ดุลพินิจของแต่ละบุคคลและขอบเขตของวิธีการ

ใน Tasmania ยังคงมีสัดส่วนการประชุมที่น้อยมากเมื่อเทียบกับคดีในแต่ละปี
การประชุมได้มีการใช้น้อยมากในวิกตอเรีย แม้จนถึงปัจจุบันนี้ แต่การออกกฎหมายใหม่และ
วิธีปฏิบัติจะเน้นความสัมพันธ์ของการใช้การตัดสินใจแบบอะบอริจินจะเพิ่มการใช้การประชุมกลุ่ม
ครอบครัวและน่าจะหมายถึงการประชุมจะกลายเป็นหลักการดำเนินการตัดสินใจที่
เด็กชาวพื้นเมืองมีความกังวลในที่สุดจำนวนของคดีอย่างเช่น New South Wales, Northern
Territory และ ออสเตรเลีย ตะวันตก ก็ยังไม่มีการใช้การประชุมกลุ่มในแผนการคุ้มครองเด็กของ
เขาเหล่านั้น

3.1.1 รัฐนิวเซาท์เวลส์ (New South Wales)

รัฐที่เริ่มนำแนวคิดเรื่องยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ คือ รัฐนิวเซาท์เวลส์
โดยได้นำเอาแนวคิดในการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) มาใช้กับ
เยาวชนที่กระทำความผิด โดยได้พัฒนาให้ตำรวจเป็นผู้ช่วยประสานงาน (Wagga Wagga
Project) การจัดการประชุมทำที่สถานีตำรวจ โดยได้รับความสนใจอย่างมากมีการนำไปใช้

¹¹Nathan Harris, "Family group conferencing in Australia 15 years on",
[<http://www.aifs.gov.au/nch/pubs/issues/issues27/issues27.html>]. Table 3 Frequency of
conferencing use by child protection agencies.

ทั่วประเทศ โดยเริ่มโครงการใน ปี ค.ศ. 1991 และต่อมาได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติมารองรับ และบังคับใช้ใน ปี ค.ศ. 1998 โดยมีวิธีการหลัก 3 วิธี คือ การว่ากล่าว (Caution) การตักเตือน (Warning) และการประชุมยุติธรรมเยาวชนตามแนวคิดยุติธรรมสมานฉันท์ (Youth justice conference) โดยในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไว้ โดยได้กำหนดเกณฑ์อายุผู้ที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มนี้ไว้ที่ เยาวชนอายุ 10 ปีขึ้นไป และไม่เกิน 18 ปี และได้กระทำความผิดในคดีที่ยอมความได้ (Summary offences) หรือ คดีอุกฉกรรจ์ ที่สามารถจะรวบรัดได้ (Indictable offences) เช่น คดีลักทรัพย์ แต่ไม่ใช้กับคดีที่เป็นความผิดทางเพศในกรณีที่ทำให้ถึงแก่ความตาย และผู้กระทำผิดต้องยอมรับการกระทำผิด (Admit of an offence) และยินดีเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวหน่วยงานที่เป็นผู้ส่งคดีมายังศาลได้แก่ ตำรวจ อัยการ และศาล การประชุมกลุ่มครอบครัวอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมยุติธรรมเยาวชน (Department of Juvenile Justice) โดยมีการแต่งตั้งผู้ประสานงานการประชุมที่ผ่านการอบรม และได้รับการว่าจ้างให้ทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะ และยังมีมอบอำนาจให้อธิบดีกรมยุติธรรมเยาวชนเป็นผู้ที่สามารถแต่งตั้งตำรวจให้เป็นผู้ประสานงานการประชุมได้อีกด้วย

และเมื่อการประชุมเสร็จสิ้นโดยสามารถตกลงกันได้ และผู้กระทำผิดปฏิบัติตามข้อตกลงที่ทำไว้จนเป็นที่พอใจแล้วผู้กระทำผิดก็จะไม่ถูกดำเนินคดีในเรื่องดังกล่าวแต่หากผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง คดีจะถูกส่งคืนไปยังหน่วยงานที่ส่งคดี และดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม

พระราชบัญญัติผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชน ค.ศ. 1997 (The Young Offenders Act 1997) จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิด และไม่ได้ให้ความสำคัญและบทบาทของผู้เสียหายเท่าที่ควร แม้ว่าตำรวจผู้ประสานงานจะเชิญผู้เสียหายเข้าร่วมประชุมด้วย แต่การประชุมก็สามารถดำเนินไปได้โดยไม่มีผู้เสียหายเข้าร่วมแต่สามารถมอบหมายให้ผู้อื่นเข้าร่วมประชุมแทนตนเองได้ แต่จะมีข้อดีในการมาเข้าร่วมประชุมด้วยตัวเอง เพราะสามารถที่จะคัดค้านข้อตกลงที่ประชุมได้ แต่หากผู้เสียหายไม่ได้มาเข้าร่วมประชุมตกลงด้วยตัวเอง ข้อตกลงในที่ประชุมนั้นก็ต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในที่ประชุม โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย¹² ปัจจุบันภายหลังได้มีกฎหมาย The Young Offender Act 1997 แล้วกระบวนการจัดประชุมในคดีเยาวชนดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน¹³

¹²ยศวันต์ บริบูรณ์ธนา, "กฎหมายด้านความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศออสเตรเลีย", วารสารกรมคุมประพฤติ 17, 1 (ตุลาคม 2550-มกราคม 2551), 35-38.

¹³เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

3.1.2 มณฑลนครหลวงออสเตรเลีย (The Australian Capital Territory)

มณฑลนครหลวงออสเตรเลีย (The Australian Capital Territory) ได้มีพระราชบัญญัติอาชญากรรม (ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์) ค.ศ.2004 {Crime (Restorative justice) Act 2004} โดยวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็จะส่งเสริมให้เหยื่อได้รับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยให้เหยื่อได้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด และเพื่อจัดตั้งระบบยุติธรรมสมานฉันท์ที่ให้เหยื่อผู้กระทำผิด และผู้สนับสนุนของทั้งสองฝ่ายได้มาพบกัน และเพื่อให้เข้าถึงความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ใช้การแทนที่หรือเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมแบบปกติ และเพื่อให้เป็นเครื่องมือในการที่จะให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมส่งคดีไปยังกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้เปิดกว้างให้ใช้ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ชั้น ตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ โดยใช้วิธีเบี่ยงเบนคดีก่อนขึ้นสู่ศาลรวมถึงการเข้าร่วมกับการรับโทษด้วย พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังเปิดโอกาสให้ใช้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้กับคดีเกือบทุกประเภทตั้งแต่คดีที่ไม่ร้ายแรงไปจนถึงคดีที่ร้ายแรงที่สามารถรับโทษจำคุกได้ถึง 14 ปี ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้จะมีทั้ง เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ โดยมีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกคดีมายังวิธีการเชิงสมานฉันท์มีดังนี้ คือ

1. ผู้กระทำความผิดต้องมีอายุ 10 ปีขึ้นไป
2. ทั้งสองฝ่ายยินยอมเข้าร่วม
3. และผู้กระทำผิดต้องยอมรับผิดขอต่อการกระทำผิด (Accepting Responsibility for Offences)

โดยทั่วไปแล้วการประชุมจัดขึ้นโดยตำรวจแต่พระราชบัญญัติฉบับนี้เปิดกว้างจึงทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานในการจัดการประชุมยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ด้วย แต่ต้องขึ้นอยู่กับว่าการส่งคดีมายังระบบยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นอยู่ในขั้นตอนใดของระบบยุติธรรม ทั้งยังสามารถที่จะจัดการประชุมยุติธรรมสมานฉันท์ได้หลายรูปแบบ เช่น แบบโดยตรง (Face to Face Meeting) การประชุมทางไกลผ่านกล้อง เป็นต้นดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นพระราชบัญญัติที่มีความยืดหยุ่นเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้เน้นถึงการเสริมอำนาจและผลประโยชน์ของเหยื่อโดยเฉพาะ โดยให้ความสำคัญกับเหยื่อเฉพาะ และพระราชบัญญัติฉบับนี้

ได้กำหนดว่าการประชุมจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเหยื่อ หรือผู้แทนของเหยื่อให้ความยินยอมเข้าร่วมและ ข้อตกลงต้องได้รับความยินยอมจากเหยื่อหรือ ผู้แทนของเหยื่อก่อนด้วย

3.1.3 เปรียบเทียบกฎหมายของนิวเซาท์เวลส์กับมณฑลนครหลวง ออสเตรเลีย

ลักษณะที่เหมือนกันของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ คือ

1. การไม่บังคับ ให้ผู้กระทำความผิดต้องเข้าร่วมในวิธีการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ โดย Young Offenders Act 1997 ระบุถึงสิทธิที่จะไม่เข้าร่วมอย่างชัดเจน (Right
not to Proceed)¹⁴ แม้ว่าจะได้ให้ความยินยอมไปแล้วแต่ต้องการที่จะยกเลิกการประชุม ผู้กระทำความ
ผิดก็สามารถที่จะกระทำได้ ส่วนคดีก็จะถูกดำเนินการไปตามวิธีการยุติธรรมปกติ

การไม่บังคับ ให้ผู้กระทำความผิดต้องเข้าร่วมในวิธีการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ส่วน Crimes (Restorative Justice) Act 2004 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนและยืดหยุ่นกว่า โดยระบุให้
ทั้งเหยื่อ ผู้กระทำความผิด และผู้ปกครองทั้งสองฝ่าย จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าจะก่อนหรือ
ขณะที่เกิดการประชุม¹⁵

2. ผู้กระทำความผิดไม่จำเป็นต้องสารภาพผิด หรือ ยอมรับผิดในคดีที่ก่อขึ้น
แต่ต้องยอมรับผิดชอบหรือต้องยอมรับว่ามีการกระทำความผิด

ลักษณะที่ต่างกันของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ คือ

1. วัตถุประสงค์ที่บัญญัติกฎหมายของ Young Offenders Act 1997
บัญญัติเพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนโดยเป็นกฎหมายที่รองรับแนวคิดเรื่อง
ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นฉบับแรกในประเทศออสเตรเลีย

ส่วนวัตถุประสงค์ที่บัญญัติกฎหมายของ Crimes (Restorative Justice)
Act 2004 ได้มีการบัญญัติขึ้นมาภายหลังที่ได้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว ตามแนวคิดยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์มาแล้วถึง 10 ปี จึงเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นหลังจากได้ผ่านการใช้มาแล้ว จึงมี
พัฒนาการทางกฎหมาย รวมแนวคิดทฤษฎียุติธรรมเชิงสมานฉันท์และวิธีการปฏิบัติด้วยดังนั้น
จึงจะเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้สอดคล้องและรองรับการแนวคิดกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ได้อย่างครบถ้วน โดยที่ยังคงให้ความสำคัญกับการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมและ
ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเท่าเทียมกัน

¹⁴Section 44, Young Offenders Act 1997.

¹⁵Section 9, Crimes (Restorative Justice) Act 2004.

2. เกณฑ์ในการคัดเลือกคดีมายังวิธีการยุติธรรมสมานฉันท์ของ Young Offenders Act 1997 คือ ต้องเป็นเยาวชนอายุ 10 ปี ขึ้นไปและไม่เกินอายุ 18 ปี กระทำความผิดในคดีที่ยอมความกันได้ หรือ คดีอุกฉกรรจ์ที่สามารถพิจารณาแบบรวบรัดได้

ส่วนเกณฑ์ในการคัดเลือกคดีมายังวิธีการยุติธรรมสมานฉันท์ของ Crimes (Restorative Justice) Act 2004 ผู้กระทำความผิดต้องมีอายุ 10 ปีขึ้นไปทั้งสองฝ่ายยินยอมเข้าร่วมพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังเปิดโอกาสให้ใช้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้กับคดีเกือบทุกประเภทตั้งแต่คดีที่ไม่ร้ายแรงไปจนถึงคดีที่ร้ายแรงที่สามารถรับโทษจำคุกได้ถึง 14 ปี ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ จึงมี ทั้ง เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่

เนื่องจาก Crimes (Restorative Justice) Act 2004 ได้มีการบัญญัติขึ้นมาภายหลังที่ได้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว มาระยะหนึ่งแล้วทำให้กฎหมายที่บัญญัติขึ้นใหม่นั้นย่อมครอบคลุมและยืดหยุ่นกว่ากฎหมายที่มีอยู่เดิม

ประเภทคดีและกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ใช้ในรัฐต่างๆ ของออสเตรเลีย¹⁶ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. คดีเยาวชนและคดีกระทำความรุนแรงในครอบครัว
กฎหมายที่ใช้

The Young Offenders Act 1997 (NSW)

กระบวนการ

โครงการประชุม Wagga Wagga ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยที่ The Youth Justice Conferencing Directorate ใน The Department of Juvenile Justice เป็นหน่วยงานเฉพาะด้านเยาวชน ดูแลรับผิดชอบโครงการ

รัฐ South Australia

กฎหมายที่ใช้

The Young Offenders Act 1993 (SA)

¹⁶รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่อง. “กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม”, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาคดียุติธรรม, 2553), หน้า 179-182.

กระบวนการ

โครงการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) และโครงการประชุมกลุ่มชุมชน (Community Conferencing) โดยผู้พิพากษาอาวุโสในศาลเยาวชนเป็นผู้ดำเนินการ

เทคนิค

1. พิจารณาถึงวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน
2. พิจารณารูปแบบการแก้ปัญหาแบบพื้นเมือง
3. สร้างความร่วมมืออย่างเต็มที่จากทุกฝ่ายต้องดำเนินการจริงจัง

และมีการติดตามประเมินผลโครงการ

รัฐ Queensland

กฎหมายที่ใช้

มาตรา 119 ของ The Juvenile Justice Act 1992 (แก้ไขเพิ่มเติม 1996)

กระบวนการ

โครงการประชุม Conferencing for Juvenile Offenders ใช้กับคดีผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน ภายใต้การกำกับดูแลของ Families, Youth and Community Care คดีเยาวชนและคดีกระทำความรุนแรงในครอบครัว

Australia Capital Territory

กฎหมายที่ใช้

The Crime (Restorative Justice) Act 2004

กระบวนการ

โครงการประชุมใช้กับผู้กระทำความผิด ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ The Australian Federal Police (AFP) เป็นผู้ดำเนินการ และมีสำนักงานโครงการอยู่ภายใต้การดูแลของ Department of Justice and Community Safety ในกรุง Canberra

เทคนิค

มีการประเมินผลโครงการต่าง ๆ โดย The Canberra Re-Integrative Shaming Experiment (RISE)

รัฐ Western Australia

กฎหมายที่ใช้

The Young Offenders Act 1994

กระบวนการ

โครงการประชุมเจ้าหน้าที่ตำรวจและศาลเยาวชนมีบทบาทใน

การดำเนินการ

รัฐ Tasmania

กฎหมายที่ใช้

The Youth Justice Act 1997 (TAS)

กระบวนการ

โครงการประชุมดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ

รัฐ Northern Territory

กฎหมายที่ใช้

The Juvenile Justice Act 1999-The Police Administration

Act 2000

กระบวนการ

โครงการประชุมดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นมาตรการ

ทางเลือกแทนการควบคุมตัวก่อนถึงชั้นศาล

รัฐ Victoria

กฎหมายที่ใช้

มาตรา 415 (6) ของ The Children, Youth and Families Act 200

กระบวนการ

1. โครงการประชุมกลุ่มชุมชนโดยคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจาก Department of Human Services, Children's Court, The Victorian คดีเยาวชนและคดีกระทำความรุนแรงในครอบครัว Police, Legal Aid และ The Department of Justice

2. กำหนดบทบาทของทนายความในการให้คำแนะนำเยาวชนผู้กระทำความผิดก่อนเข้าร่วมโครงการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

2. คดีอาญา

รัฐ South Australia

กระบวนการ

District Court ได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดในระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าพนักงาน

รัฐ Western Australia

กระบวนการ

โครงการประชุมในคดีอาญาในศาล Magistrates Court ที่เจ้าหน้าที่
ตำรวจและผู้พิพากษาดำเนินการ

เทคนิค

ผู้กระทำความผิดเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ

รัฐ Queensland

กฎหมายที่ใช้

มาตรา 119 ของ The Juvenile Justice Act 1992

กระบวนการ

โครงการประชุมกลุ่มชุมชน (Community Conference) เป็นดุลพินิจ
ของศาลที่จะพิจารณาใช้โครงการประชุมกลุ่มชุมชนในการตัดสินพิพากษาหรือไม่ก็ได้

เทคนิค

ไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้กับคดีฆาตกรรมหรือคดีที่มีความรุนแรง
อื่น เพราะเป็นเรื่องที่ใหญ่เกินกว่าที่ชุมชนจะช่วยแก้ปัญหาได้

Australia Capital Territory

กฎหมายที่ใช้

The Crime (Restorative Justice) Act 2004

กระบวนการ

โครงการประชุมใช้กับผู้กระทำความผิด โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ
The Australian Federal Police (AFP) เป็นผู้ดำเนินการมีสำนักงานโครงการอยู่ภายใต้การดูแล
ของ Department of Justice and Community Safety กรุง Canberra

ซึ่งหลักการดังกล่าวข้างต้นเป็นเป็นหลักในการใช้กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ในแต่ละรัฐของประเทศออสเตรเลีย ซึ่งสหประชาชาติไม่ได้กำหนดประเภทคดีเอาไว้
ว่าจะต้องนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับประเภทคดีใดบ้าง เพียงแต่ได้วางหลัก
กฎหมาย “หลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเชิงสมานฉันท์” (Basic principles
on the Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters) ไว้ โดยมีหลักการใน
การมีส่วนร่วมสามฝ่ายคือ ฝ่ายผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน โดยให้รัฐทำหน้าที่
เป็นเพียงผู้ประสานงานเท่านั้น ซึ่งเป็นการวางหลักการมาตรฐานที่ให้แต่ละประเทศได้นำไป

บัญญัติเป็นกฎหมายภายใน¹⁷ ซึ่งในบทต่อไปจะได้ศึกษาถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
สำหรับคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

PAYAP UNIVERSITY

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 189.